

POSTANOWIENIE

24 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 24 stycznia 2024 r. w Warszawie
zażalenia K. P.

na wyrok Sądu Okręgowego w Opolu

z 15 czerwca 2022 r., VI Ga 254/21,

w sprawie z powództwa Fundacji w O.

przeciwko K. P.

o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok i pozostawia rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

(E.C.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 20 sierpnia 2021 r. Sąd Rejonowy w Opolu oddalił powództwo Fundacji w O. skierowane przeciwko K.P. o zapłatę kwoty 46 042,81 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 12 lutego 2019 r. do dnia zapłaty oraz rozstrzygnął o kosztach procesu. Powyższej kwoty strona powodowa dochodziła tytułem zapłaty za dostarczony pozwanemu towar i wykonane na jego rzecz usługi.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że strony współpracują gospodarczo ze sobą od 2016 r. Pozwany sprzedaje powodowej Fundacji defibrylatory, zaś Fundacja wykonuje na jego rzecz usługi szkoleniowe z zakresu systemu monitorowania defibrylatorów AED. Strona powodowa prowadzi działalność pożytku publicznego

oraz działalność gospodarczą w sferze ochrony i promocji zdrowia, ochrony ludzkości, ratownictwa oraz pomocy społecznej. Prezesem zarządu Fundacji jest A.O., który jest także prezesem zarządu W. sp. z o.o. w O. Siedziby obu podmiotów znajdują się w O. przy ul. [...].

Pozwany w wyniku wyboru jego oferty realizował na rzecz Urzędu Marszałkowskiego Województwa [...] zamówienie na dostawę defibrylatorów AED oraz systemu monitorowania defibrylatorów AED. Przy realizacji tego zamówienia pozwany współpracował z A.O. oraz prowadził z nim wszelkie uzgodnienia i wspólnie realizowali inwestycję. W ofercie na zamówienie pozwany wskazał W. sp. z o.o. w O. Za monitorowanie defibrylatorów i przerabianie systemów - kalibrację odpowiadał A.O.1 (brat A.O.). Do tego monitoringu potrzebne były dane do logowania się w systemie, takie jak email osoby, której był udzielany dostęp, hasło oraz adres strony internetowej. Adres strony internetowej gps.telkompl.net. pozwany otrzymał w wiadomości mailowej z 23 stycznia 2019 r. od A.O., a następnie przesłał ją do D.O. z Urzędu Marszałkowskiego Województwa [...], która miała zostać przeszkolona.

Montaż 15 szafek AED został zlecony S.N., prowadzącemu działalność gospodarczą pod firmą I.; fizycznie montaż ten wykonywał jego pracownik Z.S. Wszystkie ustalenia w zakresie montażu szafek i wynagrodzenia z tym związanego były prowadzone z A.O. Szafki AED w poszczególnych jednostkach ochotniczej straży pożarnej montował także Z.G., na zlecenie A.O., ale faktura za tą usługę została wystawiona na rzecz pozwanego, którą ją uregulował w całości.

31 stycznia 2019 r. pozwany wystawił na rzecz powódki fakturę VAT nr [...] na kwotę 9863,40 zł z terminem płatności do 1 lutego 2019 r. za sprzedaż dwóch defibrylatorów P. i dwóch skrzynek metalowych na klucz/magnes. Z kolei 7 lutego 2019 r. strona powodowa wystawiła na rzecz pozwanego fakturę VAT nr [...] na kwotę 44 847,18 zł z terminem płatności do 10 lutego 2019 r. za sprzedaż wyszczególnionego sprzętu elektronicznego, karty SIM oraz usługi polegające na montażu skrzynek i tablic. Tego samego dnia strona powodowa wystawiła jeszcze do tej faktury fakturę korygującą nr [...] na kwotę 11 059,03 zł z terminem płatności do 10 lutego 2019 r. za sprzedaż wyszczególnionego sprzętu

elektronicznego oraz usługi polegające na montażu systemu. Łącznie (po zsumowaniu powyższych faktur) strona powodowa domagała się od pozwanego zapłaty kwoty 55 906,21 zł. Oświadczeniem z 10 lutego 2019 r. strona powodowa dokonała kompensaty wzajemnych zobowiązań z powyższych faktur VAT, co oznaczało, że pozwanemu do zapłaty pozostaje kwota dochodzona pozwem. Pismami z 8 maja 2019 r. strona powodowa wezwała pozwanego do zapłaty tej kwoty oraz zablokowała mu dostęp do arkusza kalkulacyjnego AED [...], co spowodowało, że system nie mógł być monitorowany. Pozwany odmówił zapłaty wskazując, że ustnie ustalił z A.O., iż faktura miała być wystawiona na W. sp. z o.o. oraz wzywał go w korespondencji mailowej do spisania ustnych ustaleń i zawarcia pisemnej umowy.

W ocenie Sądu Rejonowego przeprowadzone postępowanie dowodowe nie dało podstaw do ustalenia, że pomiędzy stronami istniał stosunek obligacyjny, na podstawie którego pozwany zobowiązany byłoby do zapłaty na rzecz strony powodowej kwoty wynikającej z wystawionych faktur VAT. Jakkolwiek pozwany nie kwestionował wysokości dochodzonego przez powódkę roszczenia, to zagadnieniem spornym pomiędzy stronami pozostawała kwestia uprawnienia powódki do wystawienia na rzecz pozwanego spornych faktur, gdyż pozwany zarzucał, że nie łączyła go z powódką w tej materii umowa. Pozwany podał, że stroną umowy sprzedaży towarów i usług wymienionych w treści tych faktur jest W. sp. z o.o. w O. Zdaniem Sądu pierwszej instancji strona powodowa wbrew wynikającemu z art. 6 k.c. obowiązкови nie zdołała potwierdzić dowodowo, że w zakresie objętym pozwem strony łączyła umowa. Montaż skrzynek AED wykonywały podmioty zewnętrzne, a wynagrodzenie za te usługi zostało w całości zapłacone przez pozwanego, czego potwierdzeniem są zeznania przesłuchanych świadków A.O.1, K.S. i Z.G. Strona powodowa nie przedłożyła do akt dokumentów wskazujących, że towary wymienione w spornych fakturach zostały pozwanemu wydane. Według Sądu pierwszej instancji nielojalne działanie A.O. - prezesa zarządu powódki w stosunku do swojego kontrahenta, z którym pozostaje w stałych stosunkach gospodarczych i wykorzystywanie faktu, że pełni funkcje reprezentacyjne w dwóch podmiotach zbliżonych do siebie przedmiotem działalności i mających wspólną siedzibę, nie zasługuje na ochronę prawną.

W wyniku apelacji strony powodowej Sąd Okręgowy w Opolu uchylił wyrok Sądu Rejonowego i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania. Sąd odwoławczy zauważył, że wprawdzie Sąd pierwszej instancji uznając za niesporny fakt dostarczenia pozwanemu towarów i usług wymienionych w fakturach wystawionych w stosunku do pozwanego przez powódkę, a objętych pozwem, trafnie dostrzegł istotę sporu w tym, czy sprzedawcą tych towarów i usług była powódka, czy też jak twierdził pozwany spółka W., również reprezentowana przez A.O., jednakże w ocenie Sądu Okręgowego, Sąd Rejonowy błędnie uznał, iż stanowisko pozwanego kwestionujące twierdzenia powodowej Fundacji o istnieniu umowy uzasadniającej wystawienie tych faktur wobec pozwanego, zwalniało pozwanego z jakiegokolwiek uzasadnienia swego stanowiska oraz przedstawienia dowodów. W ten sposób - według Sądu drugiej instancji - Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy, tym bardziej, że zaprezentowane przez Sąd *a quo* lakoniczne rozważania w końcowej części uzasadnienia, że to spółka W. była stroną umowy z pozwanym, nie zostało oparte na jakichkolwiek ustaleniach, a z kolei dokonana przez ten Sąd ocena zgromadzonego materiału dowodowego, mimo swej obszerności, jest pozorna.

W zażaleniu pozwany zaskarżając wyrok Sądu drugiej instancji w całości wniósł o jego zmianę i oddalenie apelacji, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Opolu do ponownego rozpoznania. Powołując się na art. 386 § 4 k.p.c. zarzucił, że Sąd odwoławczy nie wyjaśnił dlaczego w jego ocenie Sąd pierwszej instancji nie rozpoznał istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W obowiązującym modelu apelacji pełnej rola sądu drugiej instancji nie ogranicza się jedynie do samego aktu kontroli zaskarżonego rozstrzygnięcia, ale obejmuje także powinność merytorycznego rozpoznania sprawy. Celem postępowania apelacyjnego jest bowiem ponowne i wszechstronne merytoryczne rozpoznanie sprawy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2017 r., IV CZ 10/17, niepubl.). Merytoryczne rozpoznanie sprawy przez sąd drugiej instancji odbywa się przy zastosowaniu właściwych przepisów postępowania, tj. przepisów regulujących postępowanie apelacyjne, a gdy brak takich przepisów,

przy zastosowaniu unormowań dotyczących postępowania przed sądem pierwszej instancji (art. 391 § 1 k.p.c.). Zgodnie z art. 382 k.p.c. sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Z tak ukształtowanego zakresu kompetencji sądu drugiej instancji oraz treści art. 386 § 2 i 4 k.p.c. wynika, że postępowanie to - co do zasady - powinno zakończyć się wydaniem orzeczenia kończącego postępowanie.

W postępowaniu wywołanym zażaleniem strony, skierowanym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. przeciwko uchyleniu przez sąd drugiej instancji wyroku sądu pierwszej instancji i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania, ocenie podlega jedynie prawidłowość zakwalifikowania przez sąd odwoławczy określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego. Ocena ta nie obejmuje natomiast zarówno merytorycznego stanowiska prawnego sądu drugiej instancji, jak i prawidłowości zastosowania przepisów prawa procesowego, które nie odnoszą się do kwalifikacji powstałej sytuacji procesowej w kontekście przesłanek z art. 386 § 4 k.p.c.

Nie można zatem podzielić stanowiska skarżącego w zakresie, w jakim zmierzał on w niniejszym postępowaniu zażaleniowym do merytorycznej oceny apelacji strony powodowej i wyroku Sądu Rejonowego.

W ramach kognicji wyznaczonej art. 394¹ § 1¹ k.p.c. Sąd Najwyższy sprawdza jedynie, czy rzeczywiście doszło do nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy, albo czy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 22 listopada 2013 r., II CZ 79/13, niepubl., z 24 stycznia 2014 r., V CZ 87/13, niepubl., z 22 lipca 2015 r. I UZ 6/15, niepubl.). Wszelkie inne wady, dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego (poza nieważnością postępowania - art. 386 § 2 k.p.c.), nie uzasadniają uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Wszystkie tego rodzaju braki, jak wspomniano wyżej, powinny być w systemie apelacji pełnej załatwiane bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, niepubl.; z 2 października 2014 r., IV CZ 68/14, niepubl.).

Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten Sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; wyroki Sądu Najwyższego z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36 oraz z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2).

Nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce także w razie dokonania przez sąd pierwszej instancji oceny prawnej żądania bez ustalenia podstawy faktycznej, co wymagałoby czynienia kluczowych ustaleń po raz pierwszy w instancji odwoławczej; respektowanie uprawnień stron wynikających z zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego uzasadnia w takich wypadkach uchylenie orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 5 grudnia 2012 r., I CZ 168/12, OSNC 2013, nr 5, poz. 68, z 23 września 2016 r., II CZ 73/16, niepubl., z 8 marca 2017 r., IV CZ 126/16 niepubl. i z dnia 8 marca 2017 r., IV CZ 130/16, niepubl.).

Uchylenie wyroku z powodu nierozpoznania istoty sprawy będzie zatem uzasadnione między innymi wtedy, gdy sąd pierwszej instancji nie zbada podstaw pozwu, nie przeprowadzi w tym zakresie postępowania dowodowego i nie dokona oceny materialno-prawnych przesłanek żądania w ustalonym stanie faktycznym. Nieuprawniona jest jednak teza, iż o nierozpoznaniu istoty sprawy, świadczy potrzeba poczynienia nowych ustaleń, co do okoliczności faktycznych sprawy, choćby decydujących z punktu widzenia kierunku jej rozstrzygnięcia. (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 9 sierpnia 2016 r., II CZ 113/16, niepubl., z 20 stycznia 2015 r., V CZ 91/14 niepubl. oraz z 5 marca 2015 r., V CZ 126/14, niepubl.).

Z kolei ocenę, czy sprawa wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, należy odnieść do tych dowodów, które dla rozpoznania istoty sprawy miałyby zasadnicze znaczenie, zaś przeprowadzone przez Sąd

pierwszej instancji dowody nie były istotne dla rozstrzygnięcia sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 17 kwietnia 2013 r., V CZ 129/12, niepubl. i z 20 lutego 2015 r., V CZ 119/14, niepubl.).

Ostatecznie jednak zażalenie zasługiwało na uwzględnienie, gdyż nie zachodziły formalne przesłanki uzasadniające kasatoryjne orzeczenie Sądu odwoławczego, bowiem Sąd Okręgowy nie wykazał, że Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. W stanie faktycznym sprawy niespornym jest, że pozwany otrzymał towary objęte wskazanymi w pozwie fakturami wystawionymi przez powódkę, jak również, że na jego rzecz zostały wykonane usługi, o których mowa w tych fakturach, a zatem nie ma w ogóle sporu o wysokość świadczenia. Natomiast rzeczywisty problem sprowadza się do ustalenia, z którym z dwóch podmiotów (powodowa Fundacja i W. sp. z o.o. w O.), w których prezesem zarządu jest ta sama osoba (A.O.), pozwanego łączyła umowa, na podstawie której otrzymał towary i zrealizowano na jego rzecz usługi, stanowiące przedmiot niniejszego sporu. Wobec tego, skoro kwestia legitymacji materialnej powodowej Fundacji w konfrontacji z taką legitymacją spółki W. była przedmiotem rozpoznania przez Sąd Rejonowy, to Sąd Okręgowy - w ramach kognicji wyznaczonej art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c. - może merytorycznie rozstrzygnąć o tej legitymacji.

Z pisemnych motywów rozstrzygnięcia Sądu odwoławczego nie sposób także wyprowadzić wniosku, że zachodzi potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Nie ma więc przeszkód prawnych, by w zakresie koniecznym do prawidłowego zastosowania prawa materialnego, Sąd drugiej instancji przeprowadził uzupełniające postępowanie dowodowe i dokonał stosownych ustaleń faktycznych, a następnie poddał go ocenie pod kątem właściwych przepisów prawa materialnego

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c., a orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawił, zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 394¹ § 3 k.p.c., sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie.

(M.M.)

(r.g.)